

Združevanje v kriminalne organizacije — kriminal kot podjetništvo

Janez Pečar*

Organizirani kriminal postaja za sodobni svet nekaj povsem normalnega. Najbolj razširjen je t. i. »business type crime«, četudi obstajajo še druge oblike. Toda vsem je skupno pridobivanje dobička na načine, ki so nezakoniti in po načelu »največja korist pri najmanjšem vlaganju«. Zato v marsičem spominja na birokratično ustanovo z določenimi normami, organizacijo, vodenjem in discipliniranjem svojih pripadnikov, da sodelujejo v organiziranem kriminalu kot nezakonitem podjetništvu. Organizirani kriminal tako konvencionalnega kot podjetniškoposlovnega tipa spremljajo nekateri, zanj sekundarni pojavi kot so podkupovanje, ponarejanje, prisiljevanje, zastraševanje, infiltracija v zakonite dejavnosti, povezovanje s politiko, tja do uničevanja premoženja drugih in fizičnega izstreljanja v skrajnih primerih. Glede na to je organizirani kriminal načrtovan, v glavnem poklicen in hudodelski in kot tak predvsem stranski produkt kapitalizma. Na to kaže tudi naraščanje organiziranih kriminalnih združb v bivših deželah realnega socializma

Organizirani kriminal se ne pusti z ničemer omejevati. Država mu navadno ne more do živega, kajti »prijetega« posameznika iz kriminalne skupine takoj nadomestijo drugi. Hierarhizacija, delitev dela, kriminal kot kariera, diskrecija itd. pa sploh otežujejo odkrivanje. Zato se pojavlja kot paralelni družbeni sistem, ki akumulira blagostanje na najbolj donosne načine, ne da bi bil obdavčen. To ga sili v pranje denarja, spreminjanje nezakonitih dejavnosti v zakonite in še marsikaj drugega, kar je pogosto težko dokazovati.

»Evropa brez meja« bo tudi z organiziranim kriminalom vplivala na slovenske kriminalnopolitične razmere, v katerih bo prevladoval, zaradi naše majhnosti, predvsem tuj in ne toliko domač organizirani kriminal. Na to pa se je treba pripravljati, tako teoretično kot praktično.

Ključne besede: organizirani kriminal, podjetništvo v kriminalu, pojavoslovje, motivacija, kriminologija.

UDK 343.974

If we want to avoid defeat, we must wish to know the truth, and be courageous enough to act upon it.

Če se hočemo izogniti porazu, si moramo želeli zvedeti resnico in biti dovolj pogumni, da se po njej ravnamo.

Albert Einstein v Dintino/Martens, The Police Chief, August 1980, s. 70.

Naša sredstva javnega obveščanja prinašajo v zadnjem času veliko informacij o t. i. organiziranem kriminalu, ki ga zlasti v Sloveniji povezujejo s pojmi kot so mafija, narkomafija, udbomafija, jugomafija, borzomafija in še čem. Opredelevanje kriminala, povezanega s številnimi aferami zadnjega časa spremljajo zato različna čustva, od zgroženosti do revanšizma, kar ljudi po nepotrebnem razburja in se kasneje dostikrat pokaže, da so čustva pod vplivi senzacionalističnega posredovanja nepreverjenih podatkov, ki so velikokrat dosti bližje rumenemu tisku kot pa ustreznemu obveščanju javnosti. Seveda so marsikdaj posredi tudi strankarski interesi, ki sodobni »kriminalni politiki« na Slovenskem gotovo niso v prid.

Značilno za pojave, ki smo jim priča v zadnjem času pa je predvsem to, da gre marsikdaj

za skupinsko deviantnost, ki je razmeroma skrita, vanjo pa se vpletajo tako gospodarstveniki kot politiki ali celo posamezniki v obeh vlogah, katerih dejanja prihajajo na dan. Toda tako za gospodarski kot za skupinski ali še kak drug kriminal višjih slojev je pomembno zlasti to, da je navadno storjen v preteklosti in največkrat ne gre za dogodke sedanjega časa. Vendar bodo tudi dogodki iz sedanjosti prihajali na dan kasneje, skupaj z različnimi oblikami bodisi lastninjenja bodisi prilaščanja dobrin, ki so bile nekoč skupne.

Ker pri nas res nismo bili vajeni »afer«, se zdi, da so nekateri pojavi za razmere, v katerih smo živeli, ko se je marsikaj dogajalo v globoki diskretnosti, za javno strpnost preveč, saj jo v marsičem navdihujejo tudi politična paranoja, revanšizem, strankarska konfliktnost in še kaj. Zato je nekoliko težje sprejeti, da je tudi organizirani kriminal nekaj povsem normalnega za sodobni svet, ki ga navsezadnje sam povzroča, navdihuje in motivira s svojim načinom življenja, ne glede na to, ali gre za mafijo, La Cosa Nostra, Ndrangeta, Camorra, Yakusa, Boryokudan, Sokaiya in še kaj v Evropi, Severni in Južni Ameriki, daljnji Aziji, Avstraliji, na Japonskem in še kje.

Za organizirani kriminal, ki ima lahko še različna druga imena, kot npr. organizacijski, skupinski, poslovni, podjetniški, beloovratniški, elit-

* Janez Pečar, diplomirani pravnik, doktor znanosti, redni profesor za kriminologijo, 61000 Ljubljana, Rozmanova 2.

ni, korporacijski, organizacijskoposlovni itd. je skupno: določena dogovorjena dejavnost, združevanje, poklicnost, infiltracija, nekakšna elitna deviantnost, naraščajoči interes za dobiček, čestokrat tudi delovanje na sivem področju, to je med zakonitim in nezakonitim, ter sploh multidimenzionalnost, ki se izraža v kriminalnem omrežju, izkoriščanju ljudi in situacij ter včasih celo v obdržanju določenega monopola. Na splošno gre za odklonsko poslovnost, ki ima lahko različne znake. Toda **osrednja njegova lastnost je »business type crime«**, ki je tako gospodarski kot organizirani.

Mafija pa je »organski proizvod družbenega ekosistema«¹ pretežno sicilskega ali sicilskoameriškega izvora, ki se prenaša drugam in sta zanj, bolj kot za druge oblike organiziranega kriminala, značilna korupcija in nasilje. S temi lastnostmi pa se naše »afere« ne morejo meriti, zato je pridajanje tovrstnih pridevnikov neupravičeno in ima lahko samo prispevodni pomen. Toda, tudi našim »aferam« ne moremo odrekati modernizacije, internacionalizacije, kopičenja bogastva, prilagodljivosti in gibčnosti ter relativne neranljivosti. In kolikor je organizirani kriminal tipičen pojav za razviti svet, potem ga **moramo zares pričakovati šele v bližnji prihodnosti** in se nanj pripravljati, tako v raziskovalnoteoretičnem smislu kot v kriminalnopolitičnem pomenu. Kajti tudi beloovratniško kriminaliteto je pogosto težko ločevati od organizirane in pri obeh bi morali dosti vedeti o teorijah podjetništva in organizacijskih znanostih.

Organizirani kriminal ima različno strukturo, od družinskega in partnerskega tipa, do polne zaposlenosti z nezakonitimi dejavnostmi in totalno poklicnostjo v kriminalu, ki lahko pomeni »criminal life style«. Sodobno življenje sili kriminal v mednarodno razsežnost in različno povezovanje in sodelovanje, ne nazadnje tudi pri iskanju priložnosti, vsa dejavnost pa mora prinašati kar največjo korist pri kar najmanjšem vlaganju.

Odkar je Joseph Valachi, nekdanji mafijski »boss«, pred senatno komisijo v ZDA leta 1963 začel razgrinjati tenčice mafijsko organiziranega kriminala pa do danes, je tudi s sodelovanjem raznih skesancev ne le za državo marveč tudi za znanost na voljo dosti več informacij, ki jih dopolnjujejo novi podatki, tako v tujini kot pri nas.

¹ Santino, s. 204.

1. Organiziranost zaradi kriminala

Danes v svetu vse bolj prihajajo do spoznanja, da je vse, kar se pomembnega dogaja v kriminalu, tako ali drugače organizirano, opravljeno v neki organizaciji, izvedeno v smislu kriminala kot podjetja in v pomenu »criminal business community«, za kar bi v marsičem veljale teorije o podjetništvu. S tem pa se takoj zbuja pomislek na določeno **birokratično ustanovo s prav določenimi normami, organizacijo in vodenjem**, tja do vsega tistega, zaradi česar naj bi neko delovanje sploh bilo bodisi organizacija bodisi v organizaciji. Zato ni čudno, da se s tem v zvezi tudi v znanosti pojavljajo sinonimi kot npr. organizacijski, podjetniškoposlovni, mafijski, poklicni kriminal itd., s čimer se marsikdaj meša beloovratniški, spoštljivi, nedosegljivi in še kak drug kriminal. Vse to nedvomno kaže na storilce, ki imajo ugled, moč, avtoriteto, oblast in so pogostokrat povezani z ljudmi višjih družbenih slojev. Bogastvo, moč in kriminal pa le v »organiziranosti« pridejo do pravega izraza, so v medsebojni odvisnosti in tisto, kar se v katerikoli družbi lahko resneje dogaja, je zato predvsem tako ali drugače organizirano — legalno ali nezakonito. Zato se tudi združevanje za kriminalno podjetništvo ne razločuje dosti od drugega podjetništva in poslovnosti, le da je dostikrat bolj dosledno in se zakonite in nezakonite dejavnosti prepletajo med seboj in dopolnjujejo druga drugo, oziroma prilagajajo razmeram, zaradi katerih kriminalne organizacije oziroma organizirani kriminal sploh je.

Opredelevanje organiziranega kriminala mora upoštevati tiste **značilnosti, ki jih združba s svojo organiziranostjo izraža** na način, zaradi katerega jo lahko uvrščamo v organizirani kriminal. In s tem v zvezi naj bi tudi »organizirani kriminal ustrezal tržnim zahtevam določene skupnosti in opisovali naj bi ga v pomenu gospodarskih procesov in družbene dinamike udeležencev, ki vodijo nezakonito podjetništvo«.² Glede na to je »organizirani kriminal področje materialnih transakcij na tržišču nezakonitih dobrin in uslug«.³ To pa se gotovo v marsičem razločuje od klasičnega beloovratniškega kriminala, s katerim se je tudi kriminologija dolga leta ukvarjala.

Organizirani kriminal je nedvomno drugačen od amaterskega. Zato so ga že od nekdanj posku-

² Buchanan et al, Reuter et al v Van Duyne, s. 104.

³ Bersten, prav tam, s. 104.

šali definirati. Prve opredelitve izhajajo iz ZDA in dolgo časa so domnevali, da je organizirani kriminal predvsem tam, dokler se zlasti po 70. letih tega stoletja ni začel širiti tudi drugod po svetu. Po najstarejši definiciji je »organizirani kriminal družba, ki deluje izven nadzorstva ameriških ljudi in njene vlade«. ⁴ Po Sellinu je organizirani kriminal »poslovno podjetništvo, ki deluje z namenom, da bi ustvarjalo gospodarsko podjetništvo z nezakonitimi dejavnostmi«, ⁵ itd. Opredeljevanje organizirane kriminalitete se nenehno nadaljuje, saj je najmanj, kot pravijo, šest različnih rab tega pojma, ⁶ toda znatno bolj kot definiranje je plodovito opisovanje, ki je dosti lažje, kot pa pri razvijajočem se in prilagodljivem kriminalu iskati tiste ključne lastnosti, ki bi bile uporabne za vse njegove oblike.

Za organizirani kriminal so značilne prav določene lastnosti: kriminalna organiziranost, razumsko delovanje v okviru določene, bolj ali manj formalizirane strukture, ki ni le ad hoc ali za kratek čas, marveč za opravljanje neke trajnejše vloge, ki nastaja z dogovorom, načrtovanjem, pridobivanjem članstva za ustrezno združbo na določeni strokovni ravni in s primernimi sredstvi za delovanje. Organizirani kriminal navadno »pokriva« tudi določeno območje, na katerem izvaja svojo poklicno ekonomskopridobitniško vlogo s prometom dobrin ali uslug, se notranje in zunanje povezuje v hierarhizirano (čestokrat polvojaško) delovanje z discipliniranjem članstva, izvajanjem represije in nasilja navznoter in navzven. **Ključno zanje je kriminalno podjetništvo**, ki ustvarja koristi in jih nato legalizira s pranjem denarja, vlaganjem v legitimne posle in na različne druge načine. Organizirani kriminal brez teh lastnosti in okoliščin ter opredeljenosti s potrebnimi parametri, kaj sploh je — ni organizirani kriminal. ⁷ Zato npr. terorizem, čeprav bi bil še tako organiziran, ne uvrščajo v organizirani kriminal.

Organizirani kriminal se zlasti ukvarja z dobrinami ali dejavnostmi, ki jih ljudje žele ali potrebujejo, pa so na tržišču prepovedane, nedopustne ali težko dosegljive; ukrepanje, ki spodbuja ilegalnost poslovnosti s podkupovanjem in nasiljem, zastraševanjem, zaščitništvom in pranjem denarja ter prilagajanjem in povezovanjem z dejavnostmi, ki lahko omogočajo nezakonito

delovanje in hkrati predstavljajo regulatorne mehanizme ali pa omogočajo izvajanje nezakonitosti. ⁸

Glede na to je **organizirani kriminal največkrat nezakonito podjetništvo**, ki ponuja, posreduje ali prodaja nezakonite dobrine ali usluge porabnikom, ki vedo, da je tisto, kar kupujejo — nezakonito.

2. Podjetništvo v kriminalu

Kriminalna kazuistika v zgodovini deviantnosti, zlasti zadnjih desetletij, je pokazala izredne spremembe v svojem pojavoslovju. Če je večinoma v preteklosti človeštvo ogrožal predvsem individualni kriminal ali kvečjemu še skupinska kazniva dejanja, se je to vendarle izražalo pretežno kratkoročno, občasno, za kakšne posebne namene ali zaradi prav določenih motivacij. Za sedanji postkapitalizem, mednarodno menjavo, čedalje večji, hkrati pa vedno lažji pretok ljudi, blaga, denarja in znanja itd. pa je za omejevanje določenih človeških dejavnosti in potreb značilno, da posebne regulacije spodbujajo posamezne skupine h kriminalnemu delovanju in tako skuša organizirani kriminal slediti razvoju ne le tehnike in tehnologije, marveč tudi ustvarjanju, menjavi in še posebej zadovoljevanju prav določenih človeških pričakovanj in zahtev, ki nastajajo s spremenjenimi gospodarskimi, družbenopolitičnimi, socialnimi, kulturnimi in drugimi potrebami. **Kriminal se torej začne**, zlasti po drugi svetovni vojni, **komercializirati**.

Njegovo komercializacijo gre razumeti v pomenu prevzemanja tistih dejavnosti, ki ljudem, vpletenim vanj, **prinaša dobiček, korist in prednosti**. Morda v začetku predvsem gmotno oziroma komercialno korist, kasneje pa tudi prednosti v moči, ugledu, avtoriteti in oblasti. Kolkor kriminal sam po sebi ni moč ali prilaščanje določene moči, pa je njegova sposobnost toliko večja, čim bolj se spušča v podjetništvu podobne organizacije, ne glede na to, ali so nelegalne, pollegalne ali docela zakonite, pa z različnimi možnostmi, glede na pomoč ali sodelovanje tako ali drugače organiziranega kriminala. S tem pa se razvršča podjetništvo v kriminalu na nezakonito ali sivo ali črno podjetništvo ter marsikdaj in marsikomu ustvarja neslutene dobičke, ki niso nikjer obdavčeni. Kajti tisto, kar se dogaja v **organiziranem kriminalu, se odteguje nadzorstvu države**. Država, razen v odkritih pojavih in pro-

⁸ Faris, Q. C., s. 155.

⁴ McIntosh v *Deviance and Control in Europe*, s. 143.

⁵ Clinard-Quinney, s. 382.

⁶ Glej Dellow, John, A., s. 200.

⁷ Glej o tem Hogan, William, T., s. 22.

cesiranih dogodkih zoper znane storilce, nima vpliva na organizirani kriminal, kajti če bi ga imela, potem njegovo delovanje ne bi bilo tisto, kar je, marveč bi bil po vsej verjetnosti legitimna dejavnost. Organizirani kriminal kot podjetništvo, če naj sploh bo, pa mora obstajati kot nelegitimni »business« in vprašljivo je, kaj bi sploh bilo z njegovim »poklicnim predmetom«, če ne bi izrabljajal poslovnih priložnosti za svoj obstoj, ki mu je **nenadzorovana korist — ključna motivacija**. Podjetništvo v kriminalu je zato posebna vrsta ilegalne ekonomije, ne glede na to, ali gre za promet z drogami, orožjem, igranje na srečo, pranje denarja in sploh vse, česar se danes v svetu loteva, le da mu prinaša denar, dobiček, korist in vse ostalo, kar se navezuje nanjo.

Kriminalno podjetništvo je zato organizirano in predstavlja organizirano deviatnost, za katero sta pomembni predvsem dve okliščini in sicer: njena dejavnost mora biti v nasprotju z normami, ki jih upoštevajo drugi izven njene organizacije, in dejavnosti kriminalnega podjetništva morajo podpirati ali biti skladne z notranjimi pravili kriminalne organizacije⁹ oziroma združbe. Zato je kriminalnopodjetniška organizacija posebna enota s svojo »osebnostjo« in svojim obnašanjem, ki ga oblikuje vodstvo ali posameznik, ki vodi organizacijo, kolikor ne gre pri nekaterih oblikah za kolektivno vodenje, ne nazadnje celo s konsenzom (v zgodovini ameriške mafije je znana Havanska konvencija iz leta 1946, v kateri so sodelovala najslavnejša gangsterska imena). Zato gre tudi v kriminalnih organizacijah za tekmovanje, izpodrivanje, uničevanje in podobne pojave kot v legalni ekonomiji, le da jih neredko **spremljajo sekundarni pojavi, ne le podkupovanja, marveč tudi iztrebljanja in uničevanja**. Notranja viktimizacija torej ni redkost, kajti če kje, potem predvsem v kriminalnem podzemlju »preživijo le najbolj odporni«.

Ker je tovrstna organizacija strukturirana in hierarhizirana, navadno izpad ene vloge ali ene osebe nadomesti takoj druga. Zato največkrat posegi od zunaj (aretacije) in znotraj (umori) ne vplivajo dosti na obstoj ali delovanje. Za »uničenje« organiziranega kriminala so večinoma potrebni koreniti ukrepi in še ti so neučinkoviti, kadar gre za mednarodne kriminalne organizacije, ki se preusmerjajo drugam, občasno prenehajo z dejavnostjo, spremenijo predmet delovanja in še kaj.

Od tod **tradicionalno in funkcionalno organizirani kriminal**. Prvega predstavljajo klasične dejavnosti mafije, La Cosa Nostre, Syndicate, Yacuse in še nekatere druge, drugega pa skupine posameznikov, ki oblikujejo zarotniška razmerja z namenom pridobivati denarno korist in moč.¹⁰ Zato je tudi trajnost kriminalnih organizacij lahko različna in od te različnosti so odvisni tehnološki napredek, organizacijska struktura, notranja regulacija, vodstvo in prilagajanje razmeram izven organizacije, vključno s penetracijo v legalno dejavnost. V vsakem primeru pa je pravilo kriminalnega podjetništva »največji prihodek z najmanjšim stroškom, tako v prizadevanjih kot pri energiji«¹¹ oziroma maksimizacija dobička in minimizacija tveganja.

3. Značilnosti organiziranega kriminala

Organizirani kriminal gotovo označuje več posebnosti kot katerokoli drugo deviantnost, kajti pri njem gre za veliko lastnosti, ki so potrebne, da do njega sploh pride, še zlasti zato, ker gre za visoko organizirano strukturo, ki nenehno išče nova področja, ne nazadnje, kot vidimo v ustrezni kriminološki literaturi, celo s kriminalom, povezanim z delovanjem Evropskega sveta. Če je tako, potem **nobena človeška, še tako spoštovana in potrebna organizacija, ni varna pred kriminalno infiltracijo**. In kolikor gre za to, mora ustrezati nekaterim zahtevam sodobnega kriminalnega sveta, da lahko uspeva.

Take značilnosti so predvsem: organizacija in hierarhična struktura ter poklicnost v kriminalu; sodelovanje več oseb s podobnimi interesi in iskanjem koristi; konspirativno urejevanje odnosov; trajnost delovanja; visoka stopnja prilagajanja okolju, v katerem deluje in izrabljanja možnosti; načrtovanje akcij in izvrševanje nalog, četudi marsikdaj le za kratkotrajno korist; kreativnost ter inovativnost; gibljivo družbeno in komercialno omrežje; infiltracija v legalno družbo in njene tokove; uporaba (ali zloraba) sodobne infrastrukture; mednarodno delovanje; skrb za nedosegljivost pred prijetjem in razkritjem oziroma obramba v primeru procesiranja, tudi z možnostjo plačila visokega poročstva; zmožnost vplivanja na priče in dokazovanje, vključno z uporabo grožnje, zastraševanja in sile, s telesnimi napadi, insceniranjem pretepev; po-

¹⁰ Keating-Kennedy, s. 26.

¹¹ Vold, G. B. v Clinard-Quinney: Criminal Behavior System, s. 394.

⁹ Glej npr., Ermann-Lundman, s. 7.

škodovanje stvari in požiganje; odstranjevanje nevarnih oseb, podkupovanje, organiziranje imunitete pred kazenskim pravosodjem, tja do pobiranja varščine ob monopolizirani kontroli nad izbranimi ljudmi ali območji; specializirano pridobivanje najrazličnejših finančnih koristi itd.

Organizirani kriminal je torej predvsem **vnaprej načrtovan, poklicni in hudodelski**. Zanj veljajo pravila močnejšega, sposobnejšega, prodornejšega in predvsem brezobzirnejšega. Zato zlasti na konvencionalnem področju neredko deluje v smislu »prava džungle«. S tem v zvezi uporablja izsiljevanje, ugrabitve, ponarejanje, ropanje¹² itd.

Kolikor pa gre za gospodarsko kriminaliteto, se potrjuje s sodelovanjem več oseb, organiziranjem, z rabo moderne infrastrukture, maksimizacijo dobička, dosledno poklicnostjo v izvrševanju nalog, s poznavanjem tržišča, mednarodnim povezovanjem, diskretnim sodelovanjem, s posredovanjem in vpletanjem v najbolj donosne dejavnosti, odvisno od razmer na posameznih tržiščih¹³ (droge, orožje itd.), fleksibilno kriminalno tehnologijo, z raznovrstnostjo v izbiri kriminalnih metod, izkoriščanjem ter mobilnostjo.¹⁴

Organizirani kriminal je stranski produkt kapitalizma, ki se danes razvija po vsem svetu, tako, da obsega čedalje več ljudi in ustvarja omrežja ali organizacije ljudi. V njem nastopajo skupine s svojimi kriminalnimi dejavnostmi, ki z različnimi možnostmi ustvarjajo dejanja, ki izražajo njihove interese prek kriminalne organizacije. Le-ta pa določa svoje pravice in dolžnosti. Kot pri katerikoli drugi organizaciji, gre tudi pri organiziranem kriminalu za obstoj in preživetje. Prežive pa vedno samo tiste kriminalne organizacije, ki so bolj ofenzivne, ustvarjalne in ki prinašajo dovolj koristi. Zato tudi kriminalne organizacije poznajo napredovanje in razvoj, cilje, sloves, ustvarjalnost ter inovativnost in v zvezi z njimi predvsem profitabilnost. Zarotniški tip organiziranega kriminala deluje v smislu »hierarhičnega delovanja številnih oseb, ki načrtujejo in izvajajo nezakonita dejanja ali dosega legitimitne cilje z nezakonitimi sredstvi«. ¹⁵

¹² V Rusiji naj bi delovalo nad 5000 mafijskih klanov, ki na različne kriminalne načine pridobivajo blago in ga prodajajo na črnem trgu. Zato nastaja tudi ruski črni trg na Poljskem in podoben poljski črni trg celo v Avstriji. Glej, Jahrbuch 1993.

¹³ Kubica, s. 231—233.

¹⁴ Kaiser v navedbi Heršak, s. 743.

¹⁵ Philcox, s. 5.

Delovanje organiziranega kriminala **ne poteka brez pravil, običajev, ritualov, čestokrat tudi tradicij in ob morali podzemlja**, vključno s političnimi interesi. V politična okolja se vključujejo predvsem »višji ešaloni«, ki so podporniki, mecen, propagandisti, ali celo udeleženci družbenega življenja in voditelji političnih strank (primerjaj italijanske razmere in stanje v Sloveniji, ko se ljudje sprašujejo, ali se Slovenija morebiti italijanizira).

Danes se na splošno tudi opušča nekoč prevladujoča misel, da podjetniškoposlovni organizirani kriminal dosega svoje namene predvsem z nefizičnimi sredstvi. Kajti novejši čas prinaša tudi v kriminalnem podzemlju drugačno prakso, v kateri uporabljajo manj »gentlemanska« sredstva. Kajti, **podzemlje z organiziranim kriminalom obstaja, se razvija in tekmuje na dveh frontah**: najprej v razmerju do legitimne družbe z državo, ki ga ovira, prepoveduje in zatira, in v razmerju do med seboj enakih v podzemlju, kjer je glavna motivacija — korist, čim večja je, tem boljše.

V svetu menijo, da bi morali poglede na organizirani kriminal zaradi javnega dojemanja resno redefinirati, zlasti glede na vloge državnih organov v »vojni zoper organizirani kriminal«. ¹⁶ Še posebej pa naj bi bila nanj pozorna kriminologija.

4. Različnost področij

Organizirani kriminal sodobnega sveta odseva delovanje nezakonitega kapitala in ker **sodobni kapital ne pozna meja, tudi organizirani kriminal ni omejen**, ne nacionalno, ne državno, ne ekonomsko in ne kako drugače. Zato v sebi in s svojimi organizacijami in področji delovanja odraža transkulturne refleksije in zanj praktično ni omejitev. Ključna omejitve so potrebe, če ni potreb, ki jih je treba zadovoljevati z organiziranim kriminalom, potem tudi ni razlogov, da bi obstajale kriminalne organizacije, ki bi se ukvarjale s prav določeno kriminaliteto. Kajti organizirani kriminal že po svojih ciljih nastaja tam, ali se razširja tja, kjer ugotavlja, da je »koristen«. Koristen pa je zato, ker ljudje sprejemajo njegovo posredovanje dobrin ali uslug. Trgovina z drogami in orožjem najbolj prepričljivo dokazuje to hipotezo.

Področja, na katerih deluje organizirani kriminal v današnjem svetu, so zelo različna. Ke-

¹⁶ Martens-Miller — Longfellow, s. 8.

fauerjev odbor za preiskovanje prepletanja poslovnosti z mafijo je v ZDA že leta 1950 ugotovil, da je bilo tam najmanj 50 različnih področij gospodarskih dejavnosti, v katera se je naselil organizirani kriminal. Med njimi: reklama, proizvodnja orodij, avtomobilska industrija, bančništvo, premogovništvo, gradbeništvo, lekarništvo, električna oprema, cvetličarstvo, prehrabena industrija, oblačilna industrija, izvoz — uvoz, proizvodnja pijač, časnikarstvo, časopisi, naftna industrija, radijske postaje, živinoreja, posredništvo, gostinstvo, promet z odpadki, ječkarstvo, televizija, gledališče, promet¹⁷ itd. Še posebej pa si je organizirani kriminal prilastil igralništvo, zabaviščno industrijo in promet z »nečednostmi« (vice), vključno s prostitucijo, se vrnil v delavske organizacije in začel obvladovati posamezna področja z izsiljevanjem, oderuštvo, pranjem denarja, zarotami ter z infiltracijo v legitimno podjetništvo.

Evropa še zdaleč ni sledila razmahu severnoameriškega kriminala z njegovimi organizacijskimi oblikami. Toda danes, pred koncem 2. tisočletja le prihaja do izraza združevanje za načrtno in dobičkanosno kriminalno delovanje v Zahodni Evropi, v nekdanjih deželah realnega socializma, predvsem v Rusiji in na Poljskem, da sploh ne omenjamo Italije, zlasti njenega južnega dela, od koder dobro znane in razvpite kriminalne organizacije sploh izhajajo in se z izseljevanjem oziroma migracijskimi tokovi širijo v druge dele sveta, kjer pomenijo poglavitno nevarnost za »law and order«. To pa so predvsem ZDA, Kanada in prenekatero južnoameriške države, ki pridobivajo na svojem negativnem slovesu predvsem zaradi koke (npr. Kolumbija).

Danes se v okviru organiziranega kriminala tudi v Evropi akumulira znaten kapital, ki umazani denar spreminja v čistega (ali črnega v belega). V velikem obsegu delujejo razni mehanizmi »finančne mafije«, ki se ukvarja z organiziranimi goljufijami, sleparijami s posojili, oderuštvo z visokimi obrestmi, odiranjem posojilojemalcev, korumpiranjem gospodarstva in politike, izsiljevanjem in vpletanjem v legitimno poslovanje itd.

Današnji organizirani kriminal, predvsem v Evropi, se poleg konvencionalnega delovanja kot so prostitucija, mamila, igranje na srečo in oderuštvo, ali infiltrira ali prevzema dejavnosti v gradbeništvo, transportu, industriji, poljedelstvu (sadje, zelenjava, olje itd.), trgovino s ciga-

retami in orožjem in prevzema nočne klube. Nudi varstvo in pobira varščino oziroma izvaja nasilje nad tistimi, ki se upirajo varstvu organiziranega kriminala. Nasploh se **nasilje kaže kot sredstvo za najrazličnejša izsiljevanja**. Podkupovanje pa spremlja različne dejavnosti organiziranega kriminala, bodisi v prizadevanjih za doseganje koristi bodisi v akcijah za obrambo pred prijetjem in procesiranjem. Zlasti znane so politične korupcije, korupcije v gradbeništvo, korumpiranje pravosodnih organov, policije in predvsem korumpiranje prič, hkrati ko niso tako redki primeri vpletanja organiziranega kriminala v politično življenje posamezne družbe ali prav določenega socialnega okolja. Nasploh pa je **korupcija temeljna sestavina organiziranega kriminala**. Še posebej velja poudariti njegovo povezanost s kršitvami državljanskih svoboščin in kolikor je organizirani kriminal v položaju, da vpliva na poslovnost, so znani tudi pojavi nezdrave ali nevarne proizvodnje izdelkov, in ob pranju denarja tudi ponarejanja denarja, vrednostnih papirjev in vrednotnic.

Še posebej pa velja omeniti na organizirani konvencionalni kriminal vezane tatvine avtomobilov (npr. poljski tatovi avtomobilov), tatvine in vlome v prevozna sredstva med transportom, prepovedan promet z nevarnimi snovmi (celo jedrskimi odpadki) in nezdravo ravnanje z industrijskimi odpadki, različne goljufije (trgovske, zavarovalniške, kreditne, pa lažni stečaji itd.), tja do umorov, ugrabitev, ropov in drugih nasilniških dejanj, ki so za organizirani kriminal nekakšna sekundarna kriminaliteta, spremljajoča njegovo glavno dejavnost. Zato velja tudi za našo državo: »Organizirani kriminal ante portas!«. Kajti njegov »modus operandi« bo čedalje bolj domiseln in prilagodljiv.

5. Psihološke okoliščine delovanja

Sedanji razvoj kriminalitete v Evropi, skupaj s prizadevanjem v boju za gospodarsko obdržanje in tekmovanje z ZDA in Japonsko, gotovo sili tudi kriminal te celine k ustreznemu odnosu z organiziranim kriminalom v teh družbah, kjer že od nekdaj deluje nadvse uspešno. Poleg tega ima Evropa v kriminalu tudi določene prednosti, saj v marsičem drži v rokah ustrezne kanale za različne pretoke blaga in uslug med Vzhodom in Zahodom, hkrati ko je sicilijanska mafija gotovo model za organizirano kriminaliteto in pomeni določeno prednost tako v zgodovinskem kot

¹⁷ Sifakis, C.: The Mafia Encyclopedia, s. 55.

v etiološkem smislu za razumevanje organiziranega kriminala, zlasti mafijskega tipa, z njenimi temeljnimi izhodišči delovanja: »molk je zlato« (omerta).

Poznavalci menijo, da bi morali o znanju za razumevanje organiziranega kriminala veliko več vedeti predvsem s pomočjo organizacijskih ved. Toda eno izmed ključnih vprašanj je verjetno oblikovanje motivacije za udeležbo v tovrstnem kriminalu tako ali drugače mafijskega, zarotniškega, skupinskega ali še kakšnega drugačnega tipa. Kajti poleg pričakovanja nelegitimnega dobička in koristi, ki je osrednje vodilo, morajo udeleženci računati še z mnogimi drugimi ne le prednostmi, marveč tudi omejitvami, prilagoditvami, žrtvovanjem, tveganjem, odpovedovanjem, podrejanjem, manipuliranjem, s strahom itd., tja do možnosti prijetja in kaznovanja. Toda že od Benthama in Beccarie je znano, da je zadovoljstvo s kaznivim dejanjem dostikrat večje kot prizadetost s sankcijo in vsem, kar je z njo in v njej. Zato v kriminalnem svetu prevladuje zaupanje v prikritost in neprijetje ter nedokazljivost dejanja in gotovo nihče ne dela kaznivih dejanj zato, da bo prijet, marveč vedno prej nasprotno.

In če je tako, potem **motiviranost z dobičkom dopolnjujejo še druge zahteve**, kot so: organizacijska konformnost ali socializacija z organizacijsko kulturo, delovanje skupine na posameznika, sprejemanje kriminalne subkulture oziroma različnih subkultur, tipičnih za posamezne kriminalne skupine, ki že obstajajo, ko se člani vanje vključujejo, ali spreminjajo kulturo z udeležbo posameznikov, tja do subkulturnega ali kriminalnega konformizma, ki ga ne nazadnje vsiljujejo posamezni vodje ali elite v organiziranem kriminalu. To seveda dosti bolj velja za organizirani konvencionalni kriminal in dosti manj ali pa sploh ne za organizirano deviantnost ekonomskega tipa, ki v marsičem deluje na »distanco«, tako socialno kot geografsko. »Distančnost« pa je nasploh »varovalo« diskretnosti in preprečuje odkritje in prijetje, omogoča poleg drugega tudi boj za preživetje in obstoj, čeprav je hkrati dvomljiv za skupinski odpor v primeru nevšečnosti.

V organizirani kriminal, vsaj na ključne pozicije, pretežno vstopajo ljudje, ki naj bi jim bil to **poklic** (vsaj v določenem smislu) in hkrati najbrž tudi **kriminalna kariera**. Psihološke temelje kriminalne kariere pa velja iskati v organiziranem kriminalu, v pohlepu kot glavni motivaciji, v

razpolaganju z določenim znanjem ter inteligentnostjo in prizadevanju za neko oblast in s tem tudi za bogatenje. Tudi tekmovalnost in želja po ohranitvi nista tuji organiziranemu kriminalu, ki v nekem smislu sledi legitimni podjetniškoposlovni strukturi. Od tod seveda utemeljeno vprašanje, kakšen je sploh kriminogeni vpliv kulture tekmovanja? Ali je ta odvisen od stopnje hierarhije v kriminalni skupini in sploh, od kod dalje? Ali morebiti pri tem pretežna večina udeležencev vendarle računa tudi z osebno promocijo. Kajti, **višji položaj vedno omogoča tudi prednost pri delitvi dobička, večjo oblast boljši sloves, več avtoritete**. In vse med seboj povezano dopušča upanje na napredovanje in razvoj tudi v organiziranem kriminalu, kjer marsikdaj velja »boj vsakega zoper vse« v pridobivanju koristi. Zato skupinskemu in organiziranemu kriminalu in sploh kriminalnim združbam, kljub pravilom, omejitvam, skupnim ciljem in hierarhično izvedeni odgovornosti ali vedenjskemu kodeksu,¹⁸ niso tuji tudi nizki udarci, spodrivanje itd., tja do umorov oziroma fizičnega odstranjevanja tekmecev. Ali to krepí ali rahlja notranjo disciplino, otežuje ali onemogoča infiltracijo, ali navdihuje izdajstvo, je seveda vprašanje. Toda, organizirani kriminal vendarle deluje na molčečnosti kot pravilo, ki izhaja iz močatosti, poguma, odkritosti in zanesljivosti članstva (manliness).

Zato sta v organiziranem kriminalu na konvencionalnem področju, pa tudi sicer, **kriminalna kariera in poklicnost** pomembni lastnosti za vključevanje v združbe kriminalnega pomena. To pa ni brez vplivov na tveganje in odpovedovanje na eni in agresivnost, radikalizem ter poslušnost, na drugi strani. Vsekakor pa so psihološke okoliščine skupinskega delovanja dosti bolj zamotane, kot pa individualna udeležnost v posamičnem, zlasti pa primarnem kriminalu.

6. Kriminologija organiziranega kriminala

Kriminologija se je ukvarjala z raziskovanjem organiziranega kriminala, zlasti v Severni Ameriki, kjer je bila ne le država, ampak tudi znanost, najbolj pod udarom skupinske kriminalitete najrazličnejših oblik, ne glede na to, kako je bila deviantnost nasploh izzvana, ali s prohibicijo ali s priseljevanjem migrantov, ki so prinesli »organiziranost« iz območij, od koder so prihajali. In ker je šlo že od nekdaj v organi-

¹⁸ Cressey v navedbi Smith, D. S. J., s. 149.

ziranem kriminalu večinoma za »full time criminals«, ne glede na to, da se navzven kažejo kot normalni in pravo spoštuječi ljudje, je ves čas tudi za kriminologijo toliko bolj pomembno, da se je lotevala problematike organizirane kriminalitete, čeprav ni bila sposobna najti kakšne posebne teorije zanj, razen tistih, ki zadevajo predvsem posameznika. Posameznik s svojo neprilagodljivostjo in njegova individualna participacija v takšnem ali drugačnem socialnem sistemu sta bila vedno v središču pozornosti kriminologije, ne glede na stopnjo njenega razvoja. In to je veljalo tudi za sistem, kakršnega naj bi predstavljal organizirani kriminal. Pri tem si je kriminologija v določenem obsegu pomagala tudi s teoretičnimi izhodišči znanja o belem ovratniku, pa nedotakljivih, spoštljivih in še kakšnih, ki jih tudi v sociologiji niso zanemarjali. In če je bilo za obe, tako za sociologijo kot za kriminologijo kaj privlačno, je bilo gotovo dejstvo, da se **organizirani kriminal, bolj kot katerikoli drugi, skuša povezovati s politiko ter infiltrirati v zasebno oziroma zakonito poslovnost.** Z znanostjo o organizaciji pa je prav tako prišlo do poudarjenega zanimanja za hierarhizirani skupinski kriminal, kjer je bil z njo na voljo tudi nov inštrumentarij za dojemanje ustreznih dejavnikov, poleg vsega tistega, kar so posamezni udeleženci bili pripravljene sami pripovedovati, včasih tudi iz svoje individualne zgodovine kriminalnega podzemlja v ZDA in Italiji (t. i. ske-sanci).

Tudi kriminologija je pomagala odkriti, da sta pravi organizirani kriminal, zlasti mafijskega tipa, in sindikalizirana deviantnost (syndicated crime) v bistvu **paralelni družbeni sistem**, ki temelji na poklicnosti, kriminalni karieri in mednarodni povezanosti, vse pa deluje po načelu profitabilnosti in po izhodiščih, znanih iz socialnega darvinizma: tako kot v rastlinskem in živalskem svetu tudi v kriminalu »preživijo vedno le najbolj prilagojeni«. In to je zgodovina, zlasti severnoameriškega organiziranega kriminala in kriminala v Italiji (kar nam je najbolj znano), res dokazala. Pravi organizirani kriminal zato obstaja kot država v državi. Četudi sem in tja »erodira«, pa mu je doslej še vedno težko priti do živega in to gotovo predvsem iz dveh razlogov:

— ker ljudem omogoča dobrine, usluge in užitke, ki jih želijo in

— ker je sposoben povezovati se z visoko družbo, bodisi v gospodarjenju bodisi v politiki,

pri čemer ne izbira sredstev. Pri tem uporablja vse možnosti, ki jim pravna država (vsaj z zakonitimi sredstvi) največkrat ni kos.

Zgodovinski razvoj organiziranega kriminala kaže, da je **sposoben akumulirati blagostanje na najbolj donosne načine**, ki se ogibajo družbenim obveznostim, ker so njegove dejavnosti večinoma diskretne in nenadzorljive. Tradicionalna kriminologija se je sicer lotevala tovrstne deviantnosti, toda ni mogla priti dlje kot je, predvsem zaradi:

— ideoloških, etničnih, kulturnih in drugih vplivov;

— številnih težav pri raziskovanju organizirane kriminalne dejavnosti, ki jih je največkrat ustvarjala nerazpoložljivost ustreznih informacij;

— proučevanja predvsem direktne škodljivosti in nevarnosti, ne pa tudi neposredne, za kar je potrebno vključevanje tudi drugih znanosti in ne le kriminologije ali sociologije ter prava.

S tem pa takoj pomislimo na žrtve organiziranega kriminala, ki so pri klasični oziroma konvencionalni deviantnosti vedno najboljši vir podatkov in hkrati zaveznik državne represije. **Pri organiziranem kriminalu pa žrtev skoraj ni videti**, kolikor ne gre za nasilno jemanje premoženja, toda za ta namen se kriminal pretežno organizira »ad hoc« in je hitro minljiv in prej prijemljiv. Žrtve organiziranega kriminala pa so ali konsenzualne, morebiti gre za takšne pojave, ko bi lahko rekli, da žrtev sploh ni (victimless crime), ali pa sploh ni v njihovem interesu, da bi se izpostavljale javnosti, ker bi bile s »publiciteto« še bolj oškodovane kot če ostanejo prikriti v ozadju kriminalnih afer.

Zato je morda tudi iz teh razlogov, poleg vseh drugih, smotrno **razločevati »organizirani poslovní kriminal« od »organiziranega kriminala«.** Organizirani kriminal naj bi obsegal klasična področja, kot so tatvine in vlomi, mamila, igre na srečo, orožje, prostitucijo itd., z rabo nasilja in podkupovanja, medtem ko je organizirani poslovní kriminal najboljše organiziran kriminal, s poznavanjem organizacije in »businessa«, z visokim poklicnim znanjem ekonomije ter prava in povezovanjem z legitimnim uporabništvom, vladnimi institucijami ter tržiščem dela.¹⁹

Prednosti kriminologije so še vedno pri organiziranem kriminalu tradicionalnega tipa, medtem ko je podjetniškoposlovní razmeroma nov in drugačne kakovosti, tako po svoji organizaciji

¹⁹ Van Duyne, s. 136.

kot po »predmetu« poslovanja. Zato čakajo kriminologijo nove in težavne naloge. Uspešnost države po svetu omogoča upanje, da bo tudi kriminologija prišla do ustreznih podatkov, ki jih potrebuje za raziskovalni namen.

Sklep

Napovedovalci, ki poznajo problematiko kriminalitete, tudi v okviru organiziranosti menijo, da se bo tovrstna nevarnost do konca tega tisočletja močno povečala. **Prihodnost** organiziranega kriminala, kakor koli bi ga pojasnjevali in razumeli, bo v njegovi eksplozivnosti in povečani nevarnosti. Zato prognoze najbrž ne morejo biti ugodne, še posebno ne, če bodo tudi možne »žrtve« tako ignorantske do tega pojava in ne bodo sodelovale v samoobrambi, ne glede na to, ali jim bo stala država ob strani ali ne. Toda zaradi nizke vidnosti, morebitnih prednosti, ki jih ljudem prinaša organizirana nezakonitost, indolentnosti in celo podkupljivosti v mnogih primerih, ko gre za odločilne vplive pri procesiranju — najbrž ni pričakovati revolucionarnih in radikalnih sprememb pri uspehih države v boju z organiziranim kriminalom, kjerkoli po svetu in tudi tam, kjer imajo že doslej z njim neprijetne izkušnje.

Iluzija ali resničnost o »Evropi brez meja« in vključevanje v »Evropsko skupnost«, kakor koli si to želimo in od tega obetamo koristi, gotovo **bistveno spreminjata naše domače kriminalnopolitične razmere** in nas soočata z Evropo in svetom, z za enkrat še neprimerljivo kriminaliteto. Vračanje v kapitalizem, novi srednji razred, drugačna moralna stališča, ki dajejo prednost profitabilnosti, prodornost v svet, zaslužkarstvo za vsako ceno, tudi v boju za obdržanje, družbeno razslojevanje in redistribucija bogastva in moči, bodo ob spremenjenih razmerah gospodarjenja vplivali tudi na **vključevanje Slovenije v organizirani kriminal**. In to v organizirani kriminal obeh tipov — tradicionalnega in poslovnega.

Naša majhnost in obrobnost bosta veliko pripsevali k temu, da bosta ti dve vrsti kriminala **dosti bolj tuji kot domači**. Kajti »višji ešaloni« organiziranega kriminala verjetno ne bodo imeli domicil toliko pri nas kot izven meja domovine, ki bo tujemu organiziranemu kriminalu ali omogočala tranzit ali nudila maneverski prostor, da bo vzporedno s tujim legitimnim kapitalom pri nas ustvarjal razmere za odtekanje umazanega ali čistega denarja v inozemstvo. Naši domači

»spoštljivi, nedotakljivi, višji, močni itd.« devianti bodo verjetno le izvajalci ali kvečjemu še posredniki (uvozniki, dobavitelji, krošnjarji itd.), ne pa toliko grosisti v organiziranem kriminalu in verjetno nas bo ogrožal tudi t. i. »importirani kriminal«,²⁰ finančno naravnani, multinacionalni, polivalentno gospodarsko strukturirani in obvladujoč posamezne segmente organizirane kriminalitete. Zato je **slovenskemu organiziranemu kriminalu prej napovedovati sloves** ne toliko mafijske organiziranosti, ampak le **delovanja kot metode**. Na to pa se da sklepati že iz posameznih današnjih afer, čeprav podatki o njih prihajajo le s časopisnimi vrsticami in ne od relevantnih, za preiskovanje pristojnih državnih sodnih (oziroma represivnih) organov. Zato se bo tudi na Slovenskem, vse kar bo najbolj nevarnega, dogajalo, ne s konvencionalnim, ampak predvsem z organiziranim gospodarskim kriminalom. In nanj bi se morali začeti resno pripravljati in to dosti bolj organizacijsko ter intelektualno kot kako drugače. Kajti, strinjati se je s spoznanjem, da rastoči razred kriminalcev, oborožen s sredstvi moderne tehnologije, ogroža delikatnost ravnovesja. Grozi naši tako socialni, ekonomski, politični kot ekološki zgradbi.²¹

Organizirani kriminal je za **majhno družbo dosti bolj razdiralen in usoden** kot kateri koli drugi, kajti zaradi hierarhizirane strukture so prijemljive samo nižje ravni udeležencev in še to, če bodo pri nas in tu dosegljivi, ostajali pa bodo nedostopni vsi drugi — višji, ki naročajo in ukazujejo uporabo sile in grožnje in tisti, ki določajo koga in s čem podkupovati, ki načrtujejo dejavnosti in ki navezadnje s svojo močjo vplivajo tudi na porazdelitev dobička, nastalega na naši zemlji. Čim večji dobiček, s čim nižjimi stroški in na kar najhitrejši način pa je bistveno za motivacijo organizirane kriminalitete v katerikoli družbi. In naša ni in ne bo izjema.

Organizirani, tako tradicionalni kot poslovni kriminal, ustvarja povsod zdaleč največjo škodo, ki je neprimerljiva z izgubami, povzročenimi z drugim kriminalom. Toda na splošno se dojema kot nenasilniški in zato manj nevaren, ki ga zaradi uslug tudi javnost prenaša. Vendar ugotavljajo, da tudi nenasilniški, beloovratniški, gospodarski in podoben kriminal ubija več ljudi kot vsa majhna počestniška in poulična kriminaliteta skupaj.²² Pa ne gre le za ubijanje, ki je najbolj

²⁰ Fundermann, W., s. 350.

²¹ Bequai, s. 172.

²² Coleman, s. 7.

viden pojav, dosti bolj je problematično tisto, kar je nevidno.

Zato velja v okviru obravnavanja organizirane kriminalitete takšne ali drugačne vrste dati posebno pozornost preprečevanju, zatiranju in omejevanju tudi z zastraševanjem, preiskova-

njem in pregonom. Pri tem imajo lahko mediji pomembno vlogo, vendar se ne bi smeli spuščati, tako kot pri nas, na raven senzacionalizma in rumenega tiska.

Rokopis končan 7. junija 1993.

LITERATURA:

1. Bequai, A.: **White-collar crime: a 20th-century crisis.** Lexington, Heath 1978, 186 s.
2. Briggs, H.: Organized and unorganized crime. **The Police Chief**, Gaithersburg 44 (1977) 9, s. 44—46.
3. Casey, C.: Organized crime: California's problem and approach. **The Police Chief**, Gaithersburg 44 (1977) 9, s. 50—53.
4. Clinard, M.; Quinney, R.: Organized crime. V: **Criminal behavior systems.** New York [etc.] 1967, s. 382—393.
5. Cohen, A. K.: The concept of criminal organization. London, **The British Journal of Criminology** 17 (1977) 2, s. 97—111.
6. Coleman, J. W.: **The criminal elite.** New York, St. Martin's press 1985, 260 s.
7. Dellow, J. A.: Organized crime. **The Police Journal**, Sussex 60 (1987) 3, s. 200—204.
8. Dintino, J.; Martens, F.: Organized crime control in the eighties. **The Police Chief**, Gaithersburg 44 (1977) 9, s. 66—70.
9. Earhart, R.; Lupsha, P.: Proactive intelligence to combat organized crime. **The Police Chief**, Gaithersburg 48 (1981) 11, s. 29—31.
10. Ermann, D.; Lundman, R.: **Corporate and governmental deviance.** New York, Oxford University Press 1978, s. 323.
11. Faris, P.: Corruption as a fundamental element of organized crime. Cincinnati, **Police Studies** 12 (1989) 4, s. 154—159.
12. Galbo, C.: Cops and robbers: good guys and bad guys. **The Police Chief**, Gaithersburg 44 (1977) 9, s. 47.
13. Gehm, V.; Link, M.: Organisierte Kriminalität. **Kriminalistik**, Heidelberg 46 (1992) 8—9, s. 491 do 496.
14. Greig, I.: The eastern Mafia. **INTERSEC**, Surrey 2 (1992) 4, s. 115—119.
15. Haskell, M.; Yablonsky, L.: Organized crime. V: **Criminology: crime and criminality.** Chicago, McNally 1974, s. 113—148.
16. Hayes, C.: »Organized crime«. **The Police Journal**, Sussex 50 (1977) 1, s. 72—81.
17. Heršak, G.: Pranje novca. **Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu**, Zagreb 42 (1992) 5—6, s. 741 do 762.
18. Hogan, W.: Sentencing and supervision of organized crime figures. **Federal Probation**, Washington 40 (1976) 1, s. 21—24.
19. Keating, W.; Kennedy, J.: New thrusts in organized crime. **The Police Chief**, Gaithersburg 48 (1981) 11, s. 26—28.
20. Kubica, J.: Wirtschaftsstraftaten als Form organisierter Kriminalität. Heidelberg, **Kriminalistik** 40 (1986) 5, s. 231—240.
21. Lenhard, K.-H.: Das organisierte Verbrechen. **Kriminalistik**, Heidelberg 45 (1991) 4, s. 223—228.
22. Lupsha, P.: Steps toward a strategic analysis of organized crime. **International Criminal Police Review**, Paris 38 (1983) 368, s. 133—137.
23. Mac Intosh, M.: New directions in the study of criminal organization. V: **Deviance and control in Europe.** London [etc.], Wiley 1975, s. 143—155.
24. Martens, F.; Miller-Longfellow, C.: Shadows of substance: organized crime reconsidered. Washington, **Federal Probation** 46 (1982) 4, s. 3—9.
25. Martens, F.; Pulley, F.: Cross-cultural reflections of organized crime. **International journal of comparative and applied criminal justice**, Wichita 8 (1984) 1—2, s. 63—74.
26. Murray, T.: The co-ordination law enforcement unit: a Canadian strategy against organized crime. **Police Studies**, New York 5 (1982) 2, s. 21 do 33.
27. Nepote, J.: INTERPOL and organized crime. **International Criminal Police Review**, Paris 29 (1974) 282, s. 230—236.
28. Normandeau, A.: Organised crime in Canada and Quebec. **International Criminal Police Review**, Paris 26 (1971) 251, s. 204—209.
29. Organized crime / The President's Commission on Law Enforcement and Administration of Justice. V: **Deviance.** Eds. S. Dinitz, R. Dynes, A. Clarke. New York [etc.], Oxford University Press 1975, s. 123—129.
30. Palmieri, L.: Organized crime in Italy. **International Criminal Police Review**, Paris 47 (1992) 435, s. 30—35.
31. Passas, N.; Nelken, D.: The thin line between legitimate and criminal enterprises: subsidy frauds in the European community. **Crime, law and social change**, Dordrecht 19 (1993) 3, s. 223 do 243.
32. Philcox, N.: **An introduction to organized crime.** Springfield, Thomas 1978, s. 101.
33. Santino, U.: The financial Mafia: the illegal accumulation of wealth and the financial-industrial complex. **Contemporary Crises**, Dordrecht 12 (1988) 3, s. 203—243.
34. Schaupensteiner, W.: Korruptions-Kartelle. **Kriminalistik**, Heidelberg 44 (1990) 10, s. 507—510.
35. Sifakis, C.: **The Mafia encyclopedia.** New York; Oxford, Facts on File 1987, s. 367.
36. Smith, D.; Salerno, R.: The use of strategies in organized crime control. **The Journal of Cri-**

- minal Law and Criminology, Baltimore 61 (1970) 1, s. 101—111.
37. Smith, D. C.: Wickersham to Sutherland to Katzenbach: evolving an »official« definition for organized crime. *Crime, law and social change*, Dordrecht 16 (1991) 2, s. 135—154.
38. Tyler, G.: Sociodynamics of organized crime. V: *Crime and justice*: 1971—1972. New York, AMS press 1974 s. 138—152.
39. Van Duyne, P.: Organized crime and business crime-enterprises in the Netherlands. *Crime, law and social change*, Dordrecht 19 (1993) 2, s. 103 do 142.
40. Vasiljević, V.: Moguće oznake organizovanog kriminaliteta. *Pravni život*, Beograd 35 (1985) 3, s. 273—296.
41. Wennerholm, R.: Organized crime. *The Police Chief*, Gaithersburg 44 (1977) 9, 44 (1977), 9, s. 40—43.
42. Yokoo, T.: The japanese police campaign against the Boryokudan. *International Criminal Police Review*, Paris 41 (1986) 385, s. 38—45.

Seznam uporabljene literature pripravila
Marija Milenković

Associating in Criminal Organizations — Crime as Enterprise

Janez Pečar, L. L. D., Professor of Criminology, Rozmanova 2, 61000 Ljubljana, Slovenia

Organized crime has become quite normal in the contemporary world. The most widespread form is so called »business crime«, although there are also other forms. However, what is common to all forms is gaining profit in ways which are illegal and in accordance with the principle of making »the largest profit from the smallest investment«. This type of crime is therefore like a bureaucratic institution with defined norms, organization, management and disciplining of its members with the aim of cooperating in organized crime as an illegal enterprise. Organized crime, be it conventional or of a business type is accompanied by some secondary phenomena such as corruption, falsification, use of coercion and threats, infiltration in lawful activities, connection with politicians, destruction of other's property, and in extreme cases also physical extermination. In this respect, organized crime is something designed, mainly professional and criminal and as such a by-product of capitalism. This is indicated also by the increase in organized criminal gangs in the former socialist and communist countries.

Organized crime does not allow itself to be restricted by anything. Government can hardly reach it, because an individual member of a criminal group who is apprehended is soon replaced by others. Hierarchy, division of tasks, crime as career, discretion and similar, make detection even more difficult. For this reason, organized crime figures as a parallel social system which accumulates wealth in the most profitable ways without being taxed. This pushes it into money laundering, transformation of illegal activities into legal ones and other things which are usually difficult to prove.

Organized crime associated with »Europe without borders« will affect the Slovene criminal policy situation in which foreign rather than domestic organized crime will dominate, due to the smallness of the country. The situation requires that this country get prepared for this in theoretical as well as in practical terms.

Key words: organized crime, crime as enterprise, phenomenology, motivation, criminology.

UDC 343.974